

Potřeba kariérových informací u žáků absolventských ročníků odborně profilovaných středních škol

Petr Hlad' o

Mendelova univerzita v Brně, Institut celoživotního vzdělávání

Abstrakt: Příspěvek se zaměřuje na zodpovězení otázky, které informace jsou významné pro žáky absolventských ročníků středních odborných škol a středních odborných učilišť při kariérovém rozhodování. Dílčím cílem bylo zjistit, zda existují rozdíly v informačních potřebách žáků podle pohlaví, vzdělanostních aspirací, způsobu ukončení střední školy a zkušeností s nezaměstnaností v rodině. Nástrojem sběru dat byl nestandardizovaný dotazník. Dotazníkové šetření bylo uskutečněno v roce 2011. Dotazník vyplnilo 442 žáků středních odborných škol a středních odborných učilišť. Ukázalo se, že žáci by při kariérovém rozhodování využili informace o možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních, o obsahu studia a náročnosti studia; o obsahu profesí (povolání); o příjmech v jednotlivých povoláních a požadavcích na jednotlivé profese. Dále se prokázaly rozdíly v informačních potřebách chlapců a dívek, žáků studujících obory ukončené maturitní zkouškou a obory ukončené výučním listem. Rozdíly v potřebě kariérových informací žáků, kteří získali zkušenost s nezaměstnaností v rodině, a těmi, kteří tuto zkušenost nezískali, se neprokázaly.

Klíčová slova: kariérové rozhodování, kariérové informace, žák střední školy, střední odborná škola, střední odborné učiliště, nezaměstnanost v rodině

The Need for Career Information in Graduate Students of Technically and Vocationally Profiled Upper Secondary Schools

Abstract: The paper aims to answer the question of what information is important for graduate students of secondary technical schools and secondary vocational schools in their career decision-making. A sub-objective was to determine whether there are differences between the information needs of students based on their gender, educational aspirations, manner of graduating from the secondary school, and experience with unemployment in the family. The instrument of data collection was a non-standardized questionnaire. The questionnaire survey was carried out in 2011. The questionnaire was completed by 442 students of secondary technical schools and secondary vocational schools. It was found that the most useful information for students in their career decision-making would be that about the job opportunities for graduates of individual fields of studies, the content of studies, the intensity of studies; the content of professions (occupations), the income in the occupations and the requirements of the professions. Moreover, differences between the information needs of boys and girls, and students studying fields of studies leading to a school leaving examination and fields of studies leading to a vocational certificate were proven. Differences in the needs for career information in students who have experienced unemployment in the family and those who have not were not proven.

Keywords: career decision-making, career information, secondary school student, secondary technical school, secondary vocational school

DOI: 10.14712/23363177.2015.72

56 V české společnosti po roce 1989 se podle Šmídové (2009) lze nezdědkou setkat s důrazem na volbu vzdělávání či profese dávanou do kontrastu s omezenými možnostmi, které se nabízely v totalitním režimu. Moderní život přináší lidem větší šance a možnosti výběru, ale také větší rizika a nejistoty. Lidé mohou svobodně přijímat různé životní styly, zároveň však mají odpovědnost za utváření vlastního života (Šauerová, 2009).

Absolventi středních odborných škol a středních odborných učilišť, kteří opouštějí vzdělávací systém, získali odborné vzdělání a mohou se ucházet o kvalifikované zaměstnání na trhu práce. Žáci, kteří ukončili studium složením maturitní zkoušky, mohou navíc pokračovat v terciárním stupni vzdělávání. Absolventi nematuritních oborů jsou naopak ve svém rozhodování limitováni skutečností, že s dosaženým středním vzděláním s výučním listem nemohou podat přihlášku ke studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole. Terciární stupeň je pro ně dostupný až po získání předepsaného maturitního vzdělání, které mohou získat v nástavbovém studiu.

Obory vzdělání na středních odborných školách a středních odborných učilištích jsou určeny zejména pro přípravu absolventů na výkon povolání a oproti všeobecnému vzdělávání na gymnáziích je zde výrazně zastoupena odborná složka (srov. Kleňhová & Vojtěch, 2011). Studium oborově orientované střední školy jedince významným způsobem směřuje, ovlivňuje jeho další vzdělávací dráhu a profesní perspektivu. Ať žáci maturitních, tak i nematuritních oborů se musí na konci střední školy rozhodnout, zdali chtějí pokračovat v počátečním vzdělávání, nebo vstoupí na trh práce a budou si hledat zaměstnání. Přestože kariérové rozhodování¹ v této životní fázi není aktem ireverzibilním, jakákoliv revize či jeho změna je spojena s vynaložením značného úsilí a osobními ztrátami v různých rovinách.

České výzkumy jsou tematicky zaměřeny převážně na rozhodování žáků základních škol o další vzdělávací a profesní dráze (jejich přehled podává např. Hlad'o, 2013b). Poznatky získané u populace žáků základních škol však nevypovídají o specifických kariérových rozhodování žáků středních škol. S věkem dochází k progresi schopností získávat informace, rozhodovat se a plánovat vlastní kariéru (Álvarez González, 2008). Vzhledem k větší osobní zralosti a životním zkušenostem je většina žáků středních škol při kariérovém rozhodování schopna zvážit subjektivní a objektivní faktory a učinit mezi nimi přiměřený kompromis. Kariérovým rozhodováním žáků středních škol se však české výzkumy zabývají spíše výjimečně (srov. Křížová et al., 2008; Smetáčková et al., 2005; Výzkum služeb..., 2003). Žádný z dosud realizovaných výzkumů se zevrubněji nezaměřil na to, které informace žáci středních odborných škol a středních odborných učilišť považují pro rozhodování za subjek-

¹ Ve shodě s Gatim a Asherem (2001) *kariérovým rozhodováním* rozumíme všeobecné označení procesu, kterým lidé procházejí, když hledají uskutečnitelné kariérové alternativy, vzájemně je porovnávají a následně jednu z nich vyberou. Kariérové rozhodování nezahrnuje pouze rozhodovací procesy spojené s výkonem profesní činnosti v období produktivního věku jedince, ale je spojeno i s předprofesními a postprofesními aktivitami. Pokud bychom měli specifikovat kariérové rozhodování žáků středních odborných škol a středních odborných učilišť, pak můžeme říci, že v sobě zahrnuje tři základní složky: volbu vzdělávací dráhy po absolvování střední školy, výběr či upřesnění konkrétního povolání, které by jedinec chtěl vykonávat, a dílčí rozhodovací kroky spojené s hledáním zaměstnání při vstupu na trh práce.

tivně důležité. V následujícím textu proto budou prezentovány poznatky o tomto partikulárním aspektu kariérového rozhodování. Uvedené poznatky jsou potřebné k zefektivnění práce výchovných poradců, školních psychologů a poradenských psychologů. Dále se bez nich neobejdou učitelé kariérové výchovy. Mohou je však využít i tvůrci vzdělávací a školské politiky.

1 Metodologie výzkumného šetření

Empirické poznatky prezentované v příspěvku vycházejí z kvantitativně orientovaného šetření, jehož design byl navržen v rámci projektu *Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy VIP Kariéra II – KP*. Řešitelem projektu je Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Cílem výzkumu bylo zjistit, ve kterém období začínají žáci *středních odborných škol a středních odborných učilišť*² řešit, co budou dělat po ukončení střední školy; zdali chtějí pokračovat v dalším vzdělávání, nebo vstoupí na trh práce a jaké jsou jejich pohnutky; na základě jakých kritérií se rozhodují o výběru dalšího vzdělávání nebo povolání; které osoby ze sociálního okolí působí na kariérové rozhodování žáků a jak velký je jejich vliv; ze kterých formálních a neformálních zdrojů získávají žáci informace důležité pro kariérové rozhodování; na kterých internetových stránkách hledají informace a jak jim tyto informace pomáhají aj.

Jedním z cílů výzkumu, jenž je předmětem předkládané studie, bylo stanovit, *kteří informace jsou pro žáky při kariérovém rozhodování na konci střední školy důležité*, resp. jaké informace by při svém rozhodování využili, a uvedený aspekt analyzovat s ohledem na pohlaví žáků, jejich vzdělanostní aspirace, způsob ukončení vzdělávání a zkušenosti s nezaměstnaností v rodině.³

Pro dosažení definovaných cílů byla zvolena metoda dotazování. Použitým nástrojem sběru dat byly nestandardizované dotazníky pro žáky posledních ročníků středních odborných škol a středních odborných učilišť v oborech poskytujících úplné střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou (v identifikačním kódu oboru vzdělání uváděno jako kategorie M) a v tříletých učebních oborech, jejichž absolventi získá-

² V roce 2013/2014 nastoupily do prvních ročníků středního odborného vzdělávání v denní formě studia téměř čtyři pětiny absolventů základních škol, tj. 78 % žáků (Vojtěch & Paterová, 2014). Trhlíková (2013) přitom zjistila, že s odstupem tří let od ukončení studia by v případě hypotetické opakované volby přehodnotila velká část žáků středních odborných škol a středních odborných učilišť jak volbu oboru, tak i volbu úrovně vzdělání. Důvodem nespokojenosti je, že žáci nikdy zvolený obor nechtěli studovat, studium bylo příliš náročné nebo bylo se získanou kvalifikací náročné uplatnit se na trhu práce. Vzhledem k uvedeným důvodům jsme chtěli zmapovat specifika kariérového rozhodování u populace žáků středních odborných škol a středních odborných učilišť, jež se svými charakteristikami liší od žáků gymnázií, které volba oborového zaměření čeká na konci studia tohoto typu střední školy.

³ Z demografických charakteristik bylo dále zjišťováno bydliště žáků, struktura rodiny, vzdělání rodičů a vykonávaná profese. Uvedené proměnné nejsou předmětem analýz prezentovaných v příspěvku.

58 vají střední odborné vzdělání s výučním listem (v identifikačním kódu oboru vzdělání uváděno jako kategorie H).

Sběr dat proběhl ve 2. pololetí školního roku 2010/2011 na 20 středních školách ve čtyřech ze čtrnácti krajů České republiky (v Hlavním městě Praha, Ústeckém, Moravskoslezském a Plzeňském kraji). Z každého kraje bylo náhodně vybráno pět středních škol, a to bez ohledu na zřizovatele. Na střední škole bylo náhodně vybráno 50 žáků z absolventských ročníků, a to jak technických, tak netechnických maturitních a nematuritních oborů vzdělání. Vyplněné dotazníky odevzdalo 442 respondentů. návratnost dotazníku byla 44,2 %.

Dotazníky vyplnilo:

- 59 % chlapců a 41 % dívek;
- 55 % žáků maturitních oborů a 45 % žáků nematuritních oborů vzdělání;
- 45 % žáků, kteří chtějí pokračovat v dalším studiu, 34 % žáků, kteří chtějí jít pracovat, a 21 % žáků, kteří nejsou rozhodnuti, zdali chtějí po ukončení střední školy dále studovat, nebo pracovat;
- 58 % žáků se zkušenostmi s nezaměstnaností v rodině a 42 % žáků, kteří zkušenosti s nezaměstnaností v rodině nemají.

Data byla nejprve utříděna a analyzována za použití deskriptivních statistických postupů. Pro škálová hodnocení byl spočítán vážený aritmetický průměr (M), směrodatná odchylka (SD), 95% interval spolehlivosti aritmetického průměru, modus a medián. Následně byly testovány hypotézy a provedena faktorová analýza.

1.1 Hypotézy a jejich teoretické ukotvení

Pohlaví žáků

Většina výzkumů, přestože byly provedeny v různých zemích, dospěla ke zjištění, že dívky vykazují při měření kariérové zralosti vyšší skóre než chlapci (srov. Sirohi, 2013; Creed, Prideaux, & Patton, 2005; Rojewski, Wicklein, & Schell, 1995). Patton a Creed (2001) u australských adolescentů ve věku 12–18 let ($n = 1\,971$) zjistili, že dívky dosahují vyššího skóre především v kognitivní a afektivní dimenzi kariérové zralosti (pozn. kognitivní dimenze je tvořena znalostmi světa práce a rozhodovacího procesu; afektivní dimenze zahrnuje postoje k plánování vlastní kariéry a získávání informací). Na tomto teoretickém základě jsme formulovali následující hypotézu:

- *Hypotéza H1*: Dívky by více než chlapci využili informace o a) důvodech zájmu uchazečů o obor; b) možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních; c) spokojenosti absolventů s vystudovaným oborem; d) spokojenosti absolventů se zdravotním postižením s volbou oboru; e) obsahu studia; f) náročnosti studia; g) šancích se na zvolenou školu dostat; h) úspěšnosti absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole; i) poplatcích za studium; j) ubytovacích možnostech školy; k) možnosti studia v zahraničí; l) obsahu profesí (povolání); m) požadavcích na jednotlivé profese; n) příjmech v jednotlivých povoláních; o) potřebách zaměstnavatelů; p) nezaměstnanosti absolventů; q) potřebách profesí a oborů vzdělání na trhu práce; r) názorech úřadů práce

na uplatnitelnost absolventů; s) faktorech úspěšnosti uchazečů o zaměstnání; t) podílech osob podle zaměstnání v České republice i Evropské unii; u) struktuře zaměstnanosti v České republice a ve státech Evropské unie; v) spokojenosti absolventů středních škol v zaměstnání.

Vzdělanostní aspirace žáků

V posledních letech dochází u českých žáků k proměně vzdělanostních aspirací. Roste podíl jedinců, kteří si přejí dosáhnout vysokoškolského vzdělání, a zvyšuje se vnímaný význam vzdělávání pro životní úspěch (srov. Hlad'o, 2013a; Matějů, Smith, & Basl, 2008). Tato skutečnost je důležitá, neboť se ukazuje, že vzdělanostní aspirace jsou jedním z nejsilnějších prediktorů vzdělávací a profesní dráhy člověka. Vzdělanostní aspirace silně ovlivňují, s jakým vzděláním jedinec vzdělávací systém opustí (srov. Šmídová, Janoušková, & Katrňák, 2008).

V českých podmínkách jsou proměny vzdělanostních aspirací zkoumány především u žáků základních škol. V roce 1989 chtělo vysokoškolského vzdělání dosáhnout pouze 17 % a v roce 2003 již 50 % žáků základních škol (Matějů, Smith, & Basl, 2008). V roce 2009 na otázku, jakého nejvyššího vzdělání chtějí v životě dosáhnout, uvedlo téměř 58 % žáků, že chtějí získat vysokoškolské vzdělání (White Wolf Consulting, 2009). Vzrůstající trend u vzdělanostních aspirací žáků potvrzuje i srovnání uvedených studií s vývojem vzdělanostních aspirací patnáctiletých žáků zjišťovaných v letech 2000–2006 šetřením PISA (Martinec et al., 2007) a podíl absolventů středních škol hlásících se ke studiu na vysoké škole, který se v letech 2011–2014 pohyboval na úrovni 79–83 % (Kuchař, Vojtěch, & Kleňha, 2014).

Simonová a Soukup (2009) analýzou dat z šetření PISA u patnáctiletých žáků zjistili, že se jejich vzdělanostní aspirace výrazně odlišují podle typu navštěvované střední školy. Nejvyšší vzdělanostní aspirace byly zjištěny u studentů čtyřletých a víceletých gymnázií. U žáků středních odborných škol a středních odborných učilišť byly identifikovány výrazně nižší vzdělanostní aspirace. Z tohoto důvodu nás zajímalo, kolik žáků absolventských ročníků středních škol chce po získání středoškolského vzdělání pokračovat v dalším studiu, nebo vstoupit na trh práce, a jak se jejich rozhodnutí promítá do informačních potřeb. Formulovali jsme následující hypotézy:

- *Hypotéza H2:* Žáci, kteří chtějí po ukončení střední školy pokračovat v dalším vzdělávání, by více než žáci, kteří chtějí vstoupit na trh práce, využili informace o a) důvodech zájmu uchazečů o obor; b) možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních; c) spokojenosti absolventů s vystudovaným oborem; d) spokojenosti absolventů se zdravotním postižením s volbou oboru; e) obsahu studia; f) náročnosti studia; g) šancích se na zvolenou školu dostat; h) úspěšnosti absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole; i) poplatcích za studium; j) ubytovacích možnostech školy; k) možnostech studia v zahraničí.
- *Hypotéza H3:* Žáci, kteří chtějí po ukončení střední školy vstoupit na trh práce, by více než žáci, kteří chtějí pokračovat v dalším vzdělávání, využili informace

o a) obsahu profesí; b) požadavcích na jednotlivé profese; c) příjmech v jednotlivých povoláních; d) potřebách zaměstnavatelů; e) nezaměstnanosti absolventů; f) potřebách profesí a oborů vzdělání na trhu práce; g) názorech úřadu práce na uplatnitelnost absolventů; h) faktorech úspěšnosti uchazečů o obor; i) podílu osob podle zaměstnání v České republice i Evropské unii; j) struktuře zaměstnanosti v České republice a ve státech Evropské unie; k) spokojenosti absolventů středních škol v zaměstnáních.

Způsob ukončení vzdělávání

Jak bylo uvedeno, absolventi středních odborných škol a středních odborných učilišť získávají odborné vzdělání, které jim umožňuje ucházet se na trhu práce o kvalifikované zaměstnání.

Absolventi *maturitních oborů* odchází na trh práce jen v 36 %. U žáků maturitních oborů kategorie M je rozhodování spojeno především s volbou terciárního vzdělávání. Jak uvádí Kuchař, Vojtěch a Kleňha (2014), ve školním roce 2013/2014 se ke studiu na vyšší odborné škole přihlásilo 15 % absolventů a ke studiu na vysoké škole 72 % absolventů. Při přijímacích zkouškách na vyšší odborné školy bylo úspěšných 86 % a na vysoké školy 74 % uchazečů. Podle Pikálkové, Vojtěcha a Kleňhy (2014) se absolventi maturitních oborů na vysoké školy hlásí zejména ke studiu oborů příbuzných těm, které absolvovali na střední škole. Uvedení autoři dále zdůrazňují, že absolventi odborně zaměřených středních škol kategorie M odcházejí z vysokoškolského studia předčasně ve větší míře, než je tomu v případě absolventů gymnázií a lyceí. V letech 2009–2012 zanechalo vysokoškolské studium před jeho úspěšným ukončením v průměru 28 % absolventů středních škol s maturitní zkouškou.

Pro absolventy *nematuritních oborů* je terciární stupeň dostupný až po získání předepsaného maturitního vzdělání. Ve školním roce 2013/2014 nastoupilo do nástavbového studia, které umožňuje získat maturitní úroveň vzdělání, 25,8 % vyučených žáků v učebních oborech kategorie H (Vojtěch & Paterová, 2014). Tento podíl přitom představuje ve srovnání se školním rokem 2012/2013 pokles o 9,7 % a ve srovnání se školním rokem 2011/2012 pokles o 15,1 %. Důvodem poklesu zájmu absolventů oborů s výučním listem o nástavbové studium jsou pravděpodobně demografické změny a zavedení státní maturitní zkoušky. Kvůli nižší motivaci nebo vysoké náročnosti maturitní zkoušky studium nedokončí asi třetina žáků (Trhlíková, 2014). Pravděpodobnost úspěšného přechodu žáků se středním odborným vzděláním s výučním listem (po získání předepsaného vzdělání v kategorii L5) na vysokou školu se pohybuje v rozpětí 18–23 %. Navíc jsou při přijímacím řízení na vysoké školy méně úspěšní, než je tomu v případech oborů v kategorii M (Kleňhová & Vojtěch, 2011). V letech 2009–2012 ukončilo předčasně studium na vysoké škole v průměru 48 % absolventů nástavbového studia, kteří na vysoké školy nastoupili (Pikálková, Vojtěch, & Kleňha, 2014).

Ukazuje se tak, že v České republice leží dělicí čára mj. mezi vzděláním maturitním a nematuritním (Veselý, 2006). Z tohoto důvodu jsme formulovali hypotézy o rozdílech ve využití informací mezi žáky maturitních a nematuritních oborů. Na

základě uvedených argumentů jsme předpokládali, že by žáci maturitních oborů při kariérovém rozhodování více využili informace vztahující se k volbě studia, kdežto žáci nematuritních oborů by naopak využili více informace vztahující se ke vstupu na trh práce.

- *Hypotéza H4:* Žáci oborů poskytujících úplné střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou by více než žáci oborů poskytujících střední odborné vzdělání s výučním listem využili informací o a) obsahu studia; b) náročnosti studia; c) šancích se na zvolenou školu dostat; d) úspěšnosti absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole; e) poplatcích za studium; f) ubytovacích možnostech školy; g) možnostech studia v zahraničí.
- *Hypotéza H5:* Žáci oborů poskytujících střední odborné vzdělání s výučním listem by více než žáci oborů poskytujících úplné střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou využili informací o a) požadavcích na jednotlivé profese; b) příjmech v jednotlivých povoláních; c) potřebách zaměstnavatelů; d) potřebě profesí a oborů vzdělání na trhu práce; e) faktorech úspěšnosti uchazečů o zaměstnání.

Zkušenost s nezaměstnaností v rodině

Nezaměstnanost je spojena s nedostatkem finančních prostředků, přičemž finanční situace je pro většinu nezaměstnaných rodičů nejvýznamnějším negativním faktorem nezaměstnanosti (Andersen, 2001). Předpokládáme, že možnou ztrátu finanční jistoty vnímají i žáci, jejichž rodiče jsou či byli nezaměstnaní, kteří ve svém kariérovém rozhodování toto reflektují v oblastech spojených s příjmy v povoláních a poplatcích za studium. Dále se domníváme, že životní situace rodičů, kterou žáci v rodině prožívají, u nich vede k uvědomění si potřeby relevantních informací o trhu práce a uplatnitelnosti absolventů na trhu práce pro racionální kariérové rozhodování (srov. Buchtová, Šmajš, & Boleloucký, 2013).

- *Hypotéza H6:* Žáci, kteří mají z rodiny zkušenost s nezaměstnaností v rodině, by více než žáci, u nichž nikdo nezaměstnaný nebyl, využili informace o a) možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních; b) poplatcích za studium; c) příjmech v jednotlivých povoláních; d) potřebách zaměstnavatelů; e) nezaměstnanosti absolventů; f) názorech úřadů práce na uplatnitelnost absolventů.

1.2 Použité statistické postupy pro testování hypotéz

Volba statistických testů byla determinována nominálním a ordinálním typem dat a splněním předpokladu homoskedasticity. Pro testování homogenity rozptylů byl použit Levenův test. Pokud byl splněn předpoklad homoskedasticity, pro testování hypotéz byl použit dvouvýběrový *t*-test, v opačném případě pak neparametrický Kolmogorovův-Smirnovův test. Přestože byly za využití Shapiro-Wilkova testu zamítnuty hypotézy o normalitě rozložení dat (u všech testů byla hodnota $p < 0,001$), při volbě parametrického testu se opíráme o centrální limitní větu (Rasch, Teuscher, & Guiard, 2007).

2 Informace významné pro kariérové rozhodování

V dotazníku jsme u žáků zjišťovali, které informace by pro kariérové rozhodování uvítali. Respondenti měli u 22 nabídnutých možností na čtyřbodové škále vybrat, zdali by dané informace při svém rozhodování: 1 – rozhodně využili; 2 – spíše využili; 3 – spíše nevyužili; 4 – rozhodně nevyužili.

Typy informací, k nimž se měli respondenti v dotazníku vyjadřovat, jsou uvedeny v Tabulce 1. Informace byly rozděleny do dvou skupin – na informace k rozhodování o vzdělávací dráze a na informace k rozhodování o profesní dráze. Jejich návrh vychází z obsahových celků průřezového tématu Člověk a svět práce deklarovaných v rámcových vzdělávacích programech pro střední odborné vzdělávání (RVP pro střední..., 2011), obecných požadavků na racionální kariérové rozhodování (Hlad'o, 2012) a tematického zaměření pravidelných šetření Národního ústavu pro vzdělávání (Vydané publikace, 2011). Poněvadž nebyly nabízené typy informací vyčerpávající, respondenti měli možnost uvést a ohodnotit jiné typy informací, které v dotazníku nebyly explicitně uvedeny. Žádný z respondentů však této možnosti nevyužil.

Cronbachovo alfa pro subškálu s informacemi potřebnými k rozhodování o dalším vzdělávání je $\alpha = 0,86$ a pro subškálu s informacemi k rozhodování o profesní dráze je $\alpha = 0,91$. V obou subškálách je koeficient spolehlivosti vyšší než dolní mez pro Cronbachovo alfa (srov. Meloun, Militký, & Hill, 2012)

Tabulka 1 Typy informací, k nimž se měli respondenti v dotazníku vyjadřovat

Informace k rozhodování o vzdělávací dráze	Informace k rozhodování o profesní dráze
Důvody zájmu uchazečů o obor	Obsah profesí (povolání)
Možnosti uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních	Požadavky na jednotlivé profese
Spokojenost absolventů s vystudovaným oborem	Příjmy v jednotlivých povoláních
Spokojenost absolventů se zdravotním postižením s volbou oboru	Potřeby zaměstnavatelů
Obsah studia	Nezaměstnanost absolventů
Náročnost studia	Potřeba profesí a oborů vzdělání na trhu práce
Šance se na zvolenou školu dostat	Názory úřadu práce na uplatnitelnost absolventů
Úspěšnost absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole	Faktory úspěšnosti uchazečů o zaměstnání
Poplatky za studium	Podíl osob podle zaměstnání v České republice i Evropské unii
Ubytovací možnosti školy	Struktura zaměstnanosti v České republice a ve státech Evropské unie
Možnosti studia v zahraničí	Spokojenost absolventů středních škol v zaměstnáních

2.1 Informace významné k rozhodování o vzdělávací dráze

Na základě průměrného hodnocení by žáci při kariérovém rozhodování na konci střední školy nejvíce využili informace o *možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních* ($M = 1,51$; $SD = 0,77$; $n = 424$). K variantě, že by informace o možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnání spíše využili nebo rozhodně využili, se přiklonilo 90 % respondentů. Pouze 10 % respondentů by uvedené informace při svém rozhodování spíše nevyužilo nebo vůbec nevyužilo.

Při rozhodování o další vzdělávací dráze, ať již na úrovni volby oboru vzdělání nebo konkrétní vzdělávací instituce, by žáci středních škol využili informace o *obsahu studia*. Tato informace je druhou nejdůležitější, kterou žáci podle jejich názoru potřebují pro kariérové rozhodování ($M = 1,52$; $SD = 0,81$; $n = 425$). Rozhodně nebo spíše by informace o dalším studiu využilo 90 % žáků. Pouze 10 % žáků by tento typ informací rozhodně nebo spíše nevyužilo.

O něco málo důležitější jsou pro žáky informace o *náročnosti studia* v nástavbovém studiu na střední škole nebo ve studiu na vyšší odborné či vysoké škole. Informace o náročnosti studia se umístily na třetím místě ($M = 1,57$; $SD = 0,83$; $n = 426$). Z agregovaných odpovědí je zřejmé, že informaci by při svém rozhodování pravděpodobně využilo 88 % a nevyužilo 12 % žáků.

Podle pořadí sestaveného na základě aritmetického průměru by žáci dále využili informace o šancích se na zvolenou školu dostat, poplatcích za studium, spokojenosti absolventů s vystudovaným oborem, úspěšnosti absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole, důvodech zájmu uchazečů o obor, ubytovacích možnostech školy, možnostech studia v zahraničí a spokojenosti absolventů se zdravotním postižením s volbou oboru. Informace s popisnými statistikami jsou uvedeny v tabulce 2.

2.2 Informace významné k rozhodování o profesní dráze

Z informací významných k rozhodování o profesní dráze by žáci na prvním místě využili informace o *obsahu profesí (povolání)* ($M = 1,63$; $SD = 0,75$; $n = 419$). Informace o obsahu profesí by rozhodně využilo nebo spíše využilo 89 % respondentů. Pouze 11 % respondentů by tento typ informace spíše nevyužilo nebo rozhodně nevyužilo.

Na druhém místě se umístily informace o *příjmech v jednotlivých povoláních* ($M = 1,70$; $SD = 0,79$; $n = 425$). Tento typ informací by pravděpodobně využilo 86 % a nevyužilo 14 % respondentů.

Třetím nejvýznamnějším typem informací potřebných k rozhodování o profesní dráze jsou *požadavky na jednotlivé profese* ($M = 1,85$; $SD = 0,87$; $n = 427$). Tento typ informace by rozhodně či spíše využilo 81 % respondentů. Informace o požadavcích na jednotlivé profese by spíše či rozhodně nevyužilo 19 % respondentů.

Podle průměrného hodnocení by žáci v sestupném pořadí pravděpodobně dále využili informace o potřebě profesí a oborů vzdělání na trhu práce, potřebách za-

64 městnavatelů, nezaměstnanosti absolventů a spokojenosti absolventů středních škol v zaměstnáních, faktorech úspěšnosti uchazečů o zaměstnání, názorech úřadu práce na uplatnitelnost absolventů, podílu osob podle zaměstnání v České republice i Evropské unii a struktuře zaměstnanosti v České republice. Informace s popisnými statistikami jsou uvedeny v tabulce 2.

2.3 Využití informací potřebných pro kariérové rozhodování podle pohlaví

V tabulce 3 jsou zaznamenány průměry hodnocení zjištěné u chlapců a dívek, z nichž je patrné, že pořadí předpokládaného využití informací při kariérovém rozhodování není u obou skupin identické.

Z informací potřebných k rozhodování o vzdělávací dráze by chlapci nejvíce využili informace o možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních, obsahu studia a náročnosti studia. Z druhé skupiny informací – pro rozhodování o profesní dráze – by chlapci využili informace o obsahu profesí, resp. povolání, příjmech v jednotlivých povoláních a potřebách zaměstnavatelů. Dívky by naopak nejvíce využily informace o obsahu studia, možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních a náročnosti studia, resp. o obsahu profesí, příjmech v jednotlivých povoláních a požadavcích na jednotlivé profese.

Přijímáme hypotézy H1c, H1e, H1f, H1h a H1k. Dívky by při svém rozhodování oproti chlapcům častěji využily pouze informace potřebné k volbě vzdělávací dráhy, konkrétně o spokojenosti absolventů s vystudovaným oborem ($p < 0,05$), obsahu studia ($p < 0,01$), náročnosti studia ($p < 0,05$), úspěšnosti absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole ($p < 0,001$) a možnostech studia v zahraničí ($p < 0,05$). *Hypotézy H1a–b, H1d, H1g, H1i–j, H1l–v zamítáme.* U informací potřebných k volbě profesní dráhy nejsou mezi dívkami a chlapci statisticky významné rozdíly.

2.4 Využití informací potřebných pro kariérové rozhodování podle vzdělanostních aspirací

Z žáků, kteří byli v době sběru dat již rozhodnutí, co chtějí dělat po absolvování střední školy (tj. 78,5 %; $n = 347$), chce jít studovat 57 % a pracovat 43 % respondentů. Zajímavější informace přináší srovnání plánů žáků podle studovaného oboru. Po ukončení střední školy chce pokračovat v počátečním vzdělávání 66 % žáků maturitních oborů a 34 % žáků oborů ukončených výučním listem. Vstup na trh práce naopak preferuje 60 % žáků oborů ukončených výučním listem. Žáci oborů ukončených maturitní zkouškou chtějí jít pracovat pouze ve 40 %.

Mezi žáky, kteří chtějí pokračovat ve studiu, a žáky, kteří chtějí vstoupit na trh práce, byly u informací potřebných k volbě vzdělávací dráhy potvrzeny statisticky významné rozdíly. *Přijímáme hypotézy H2a, H2c a H2e–k.* Žáci, kteří chtějí pokračovat po ukončení v dalším studiu, by více uvítali informace o důvodech zájmu uchazečů

Tabulka 2 Popisné statistiky k odpovědi respondentů na otázku: „Které informace bys uvítal/a pro rozhodování o tom, kam jít po střední škole (resp. jaké zvolit zaměstnání)?“

Typ informace	n	Mod(x)	Med(x)	M	SD	95% interval spolehlivosti (pro M)	Pořadí na základě M
Důvody zájmu uchazečů o obor	422	spíše bych využil/a	spíše bych využil/a	2,20	0,92	(2,11; 2,28)	8.
Možnosti uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních	424	rozhodně bych využil/a	rozhodně bych využil/a	1,51	0,77	(1,44; 1,58)	1.
Spokojenost absolventů s vystudovaným oborem	426	spíše bych využil/a	spíše bych využil/a	1,97	0,90	(1,88; 2,06)	6.
Spokojenost absolventů se zdravotním postizením s volbou oboru	422	spíše bych nevyužil/a	spíše bych nevyužil/a	2,97	0,91	(2,89; 3,06)	11.
Obsah studia	425	rozhodně bych využil/a	rozhodně bych využil/a	1,52	0,81	(1,45; 1,60)	2.
Náročnost studia	426	rozhodně bych využil/a	rozhodně bych využil/a	1,57	0,83	(1,49; 1,65)	3.
Šance se na zvolenou školu dostat	425	rozhodně bych využil/a	rozhodně bych využil/a	1,63	0,84	(1,55; 1,71)	4.
Úspěšnost absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole	425	spíše bych využil/a	spíše bych využil/a	2,01	0,99	(1,92; 2,11)	7.
Poplatky za studium	424	rozhodně bych využil/a	spíše bych využil/a	1,86	0,94	(1,77; 1,95)	5.
Ubytovací možnosti školy	419	spíše bych nevyužil/a	spíše bych využil/a	2,45	1,05	(2,35; 2,55)	9.
Možnosti studia v zahraničí	421	spíše bych nevyužil/a	spíše bych nevyužil/a	2,50	1,06	(2,39; 2,60)	10.

Informace k rozhodování o vzdělávací dráze

Typ informace	<i>n</i>	Mod(<i>x</i>)	Med(<i>x</i>)	<i>M</i>	<i>SD</i>	95% interval spolehlivosti (pro <i>M</i>)	Pořadí na základě <i>M</i>
Obsah profesí (povolání)	419	rozhodně bych využil/a	rozhodně bych využil/a	1,63	0,75	(1,56; 1,70)	1.
Požadavky na jednotlivé profese	427	vícenásobný modus.	spíše bych využil/a	1,85	0,87	(1,77; 1,93)	3.
Příjmy v jednotlivých povoláních	425	rozhodně bych využil/a	spíše bych využil/a	1,70	0,79	(1,63; 1,78)	2.
Potřeby zaměstnavatelů	426	spíše bych využil/a	spíše bych využil/a	1,95	0,86	(1,87; 2,03)	5.
Nezaměstnanost absolventů	421	spíše bych využil/a	spíše bych využil/a	1,98	0,91	(1,89; 2,06)	6.
Potřeba profesí a oborů vzdělání na trhu práce	423	spíše bych využil/a	spíše bych využil/a	1,88	0,87	(1,80; 1,97)	4.
Názory úřadu práce na uplatnitelnost absolventů	424	spíše bych využil/a	spíše bych využil/a	2,26	0,96	(2,17; 2,35)	8.
Faktory úspěšnosti uchazečů o zaměstnání	423	spíše bych využil/a	spíše bych využil/a	1,99	0,89	(1,91; 2,08)	7.
Podíl osob podle zaměstnání v České republice i Evropské unii	425	spíše bych nevyužil/a	spíše bych využil/a	2,38	0,94	(2,29; 2,47)	9.
Struktura zaměstnanosti v České republice a ve státech Evropské unie	423	spíše bych nevyužil/a	spíše bych využil/a	2,40	0,97	(2,31; 2,49)	10.
Spokojenost absolventů středních škol v zaměstnáních	425	spíše bych využil/a	spíše bych využil/a	1,98	0,93	(1,89; 2,07)	6.

Informace k rozhodování o profesní dráze

Pozn.: Čím je průměr (*M*) nižší, tím více by žáci daný typ informace při kariérovém rozhodování využili. Nejnižší možná hodnota *M* je 1 a nejvyšší hodnota 4.

o obor, spokojenosti absolventů s vystudovaným oborem, obsahu studia, náročnosti studia, šancích se na zvolenou školu dostat, úspěšnosti absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole, poplatcích za studium, ubytovacích možnostech školy a možnostech studia v zahraničí.

V potřebě informací významných pro volbu profesní dráhy se žáci, kteří chtějí vstoupit na trh práce, a žáci, kteří chtějí pokračovat ve studiu, neliší. *Hypotézy H3a–k zamítáme*. Podrobnější informace o statistických testech jsou uvedeny v tabulce 4.

2.5 Využití informací potřebných pro kariérové rozhodování u žáků maturitních oborů a žáků oborů ukončených výučním listem

Dále jsme zjišťovali, zdali existují rozdíly ve využití příslušných informací potřebných pro kariérové rozhodování mezi žáky studujícími obory kategorie M a obory kategorie H (tabulka 5).

Žáci studující maturitní obory by z informací potřebných pro rozhodování o vzdělávací dráze nejvíce využili informace o obsahu studia, možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních a šancích se na zvolenou školu dostat. Z informací potřebných pro rozhodování o profesní dráze by využili informace o obsahu profesí (povolání), příjmech v jednotlivých povoláních a požadavcích na jednotlivé profese.

Žáci oborů ukončených výučním listem by nejvíce využili informace o možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních, obsahu studia a náročnosti studia a šancích se na zvolenou školu dostat (informace k rozhodování o vzdělávací dráze). Rovněž by nejvíce využili informace o obsahu profesí (povolání), příjmech v jednotlivých povoláních a potřebě profesí a oborů vzdělání na trhu práce (informace k rozhodování o profesní dráze).

Přijímáme hypotézy H4a, H4d, H4f. Žáci oborů poskytujících úplně střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou by oproti žákům oborů poskytujících střední odborné vzdělání s výučním listem signifikantně více využili informace o obsahu studia ($p < 0,05$). Dále jsme zjistili, že by tato skupina žáků rovněž více využila informace o úspěšnosti absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole ($p < 0,001$) a ubytovacích možnostech školy ($p < 0,01$). *Hypotézy H5a–e zamítáme*. Ve využití informací potřebných k rozhodování o profesní dráze nejsou mezi žáky maturitních oborů a oborů ukončených výučním listem statisticky významné rozdíly.

Tabulka 3 Srovnání odpovědí chlapců a dívek na otázku: „Které informace bys uvítal/a pro rozhodování o tom, kam jít po střední škole (resp. jaké zvolit zaměstnání)?“

Typ informace	Chlapci		Dívky		p-hodnota	
	M	Pořadí podle M	M	Pořadí podle M	Levenův test	t-test Kolmogorovův-Smirnovův test
Důvody zájmu uchazečů o obor	2,22	8.	2,16	8.	0,555	0,483
Možnosti uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních	1,57	1.	1,41	2.	0,001	- p > 0,05
Spokojenost absolventů s vystudovaným oborem	2,04	6.	1,85	7.	0,648	0,038
Spokojenost absolventů se zdravotním postížením s volbou oboru	3,04	11.	2,88	11.	0,731	0,096
Obsah studia	1,63	2.	1,38	1.	0,004	- p < 0,01
Náročnost studia	1,65	3.	1,45	3.	0,039	- p < 0,05
Šance se na zvolenou školu dostat	1,69	4.	1,55	4.	0,078	- p > 0,05
Úspěšnost absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole	2,15	7.	1,80	6.	0,184	0,001
Poplatky za studium	1,93	5.	1,77	5.	0,025	- p > 0,05
Ubytovací možnosti školy	2,49	9.	2,42	10.	0,739	0,546
Možnosti studia v zahraničí	2,60	10.	2,37	9.	0,857	0,032

Informace k rozhodování o vzdělávací dráze

Typ informace	Chlapci		Dívky		p-hodnota	
	M	Pořadí podle M	M	Pořadí podle M	t-test	Kolmogorovův-Smirnovův test
Obsah profesí (povolání)	1,65	1.	1,60	1.	0,030	- p > 0,05
Požadavky na jednotlivé profese	1,90	4.	1,79	3.	0,152	0,195
Příjmy v jednotlivých povoláních	1,68	2.	1,72	2.	0,391	0,614
Potřeby zaměstnavatelů	1,89	3.	2,01	7.	0,034	- p > 0,05
Nezaměstnanost absolventů	1,98	5.	1,94	6.	0,618	0,634
Potřeba profesí a oborů vzdělání na trhu práce	1,90	4.	1,83	4.	0,182	0,426
Názory úřadu práce na uplatitelnost absolventů	2,28	8.	2,22	8.	0,137	0,598
Faktory úspěšnosti uchazečů o zaměstnání	2,01	7.	1,94	6.	0,260	0,448
Podíl osob podle zaměstnání v České republice i Evropské unii	2,39	9.	2,36	9.	0,017	- p > 0,05
Spokojenost absolventů středních škol v zaměstnáních	2,00	6.	1,92	5.	0,765	0,367
Struktura zaměstnanosti v České republice a ve státech Evropské unie	2,40	10.	2,38	10.	0,060	- p > 0,05

Informace k rozhodování o profesní dráze

Tabulka 4 Srovnání odpovědí žáků, kteří chtějí pokračovat ve studiu, a žáků, kteří chtějí vstoupit na trh práce, na otázku: „Které informace bys uvítal/a pro rozhodování o tom, kam jít po střední škole (resp. jaké zvolit zaměstnání)?“

Typ informace	Žáci, kteří chtějí pokračovat ve studiu		Žáci, kteří chtějí vstoupit na trh práce		Levenův test	t-test	Kolmogorovův-Smirnovův test
	M	Pořadí podle M	M	Pořadí podle M			
Důvody zájmu uchazečů o obor	2,17	7.	2,35	7.	0,068	0,000	-
Možnosti uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních	1,35	2.	1,65	1.	0,001	-	p > 0,05
Spokojenost absolventů s vystudovaným oborem	1,82	6.	2,19	6.	0,004	-	p < 0,05
Spokojenost absolventů se zdravotním postížením s volbou oboru	3,04	10.	2,98	10.	0,398	0,000	-
Obsah studia	1,25	1.	1,91	3.	0,001	-	p < 0,001
Náročnost studia	1,36	3.	1,90	2.	0,001	-	p < 0,01
Šance se na zvolenou školu dostat	1,41	4.	1,96	4.	0,001	-	p < 0,01
Úspěšnost absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole	1,82	6.	2,35	7.	0,005	-	p < 0,01
Poplatky za studium	1,62	5.	2,09	5.	0,002	-	p < 0,01
Ubytovací možnosti školy	2,37	9.	2,61	8.	0,381	0,000	-
Možnosti studia v zahraničí	2,36	8.	2,76	9.	0,053	0,001	-

Informace k rozhodování o vzdělávací dráze

Typ informace	Žáci, kteří chtějí pokračovat ve studiu		Žáci, kteří chtějí vstoupit na trh práce		Levenův test	t-test	Kolmogorovův-Smirnovův test
	M	Pořadí podle M	M	Pořadí podle M			
Obsah profesí (povolání)	1,50	1.	1,78	5.	0,003	-	p > 0,05
Požadavky na jednotlivé profese	1,78	3.	1,94	1.	0,020	-	p > 0,05
Příjmy v jednotlivých povoláních	1,72	2.	1,70	3.	0,448	0,067	-
Potřeby zaměstnavatelů	1,94	6.	1,87	6.	0,702	0,797	-
Nezaměstnanost absolventů	1,95	7.	2,05	4.	0,084	0,412	-
Potřeba profesí a oborů vzdělání na trhu práce	1,86	4.	1,90	8.	0,628	0,321	-
Názory úřadu práce na uplatitelnost absolventů	2,27	8.	2,25	6.	0,916	0,832	-
Faktory úspěšnosti uchazečů o zaměstnání	1,92	5.	2,05	9.	0,379	0,182	-
Podíl osob podle zaměstnání v České republice i Evropské unii	2,34	9.	2,43	7.	0,767	0,685	-
Spokojenost absolventů středních škol v zaměstnáních	1,92	5.	2,11	9.	0,078	0,362	-
Struktura zaměstnanosti v České republice a ve státech Evropské unie	2,42	10.	2,43	5.	0,941	0,935	-

Informace k rozhodování o profesní dráze

Tabulka 5 Srovnání odpovědí žáků studujících oborů ukončených maturitní zkouškou a výučním listem na otázku: „Které informace bys uvítal/a pro rozhodnutí o tom, kam jít po střední škole (resp. jaké zvolit zaměstnání)?“

Typ informace	Obory poskytující úplné střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M)		Obory poskytující střední odborné vzdělání s výučním listem (kategorie H)		p-hodnota		
	M	Pořadí podle M	M	Pořadí podle M			
Důvody zájmu uchazečů o obor	2,23	8.	2,15	6.	0,463	0,345	-
Možnosti uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních	1,44	2.	1,60	1.	0,011	-	p > 0,05
Spokojenost absolventů s vystudovaným oborem	1,94	7.	2,01	5.	0,277	0,406	-
Spokojenost absolventů se zdravotním postižením s volbou oboru	3,03	11.	2,91	10.	0,139	0,186	-
Obsah studia	1,41	1.	1,66	2.	0,001	-	p < 0,05
Náročnost studia	1,91	6.	1,66	2.	0,379	0,609	-
Šance se na zvolenou školu dostat	1,55	3.	1,74	3.	0,043	-	p > 0,05
Úspěšnost absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole	1,78	4.	2,31	7.	0,000	-	p < 0,001
Poplatky za studium	1,79	5.	1,95	4.	0,264	0,073	-
Ubytovací možnosti školy	2,32	9.	2,61	9.	0,582	0,004	-
Možnosti studia v zahraničí	2,43	10.	2,58	8.	0,734	0,134	-

Informace k rozhodování o vzdělávací dráze

Typ informace	Obory poskytujících úplné střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M)		Obory poskytující střední odborné vzdělání s vyučným listem (kategorie H)		p-hodnota		
	M	Pořadí podle M	M	Pořadí podle M			
Obsah profesí (povolání)	1,55	1.	1,74	1.	0,016	-	Kolmogorovův-Smirnovův test p > 0,05
Požadavky na jednotlivé profese	1,80	3.	1,92	4.	0,130	0,143	
Příjmy v jednotlivých povoláních	1,67	2.	1,75	2.	0,579	0,291	-
Potřeby zaměstnavatelů	1,95	7.	1,94	5.	0,495	0,874	-
Nezaměstnanost absolventů	1,94	6.	2,02	7.	0,282	0,370	-
Potřeba profesí a oborů vzdělání na trhu práce	1,87	4.	1,90	3.	0,259	0,748	-
Názory úřadu práce na uplatitelnost absolventů	2,24	8.	2,28	9.	0,286	0,671	-
Faktory úspěšnosti uchazečů o zaměstnání	1,92	5.	2,09	8.	0,803	0,052	-
Podíl osob podle zaměstnání v České republice i Evropské unii	2,39	9.	2,36	10.	0,767	0,718	-
Spokojenost absolventů středních škol v zaměstnáních	1,95	7.	2,01	6.	0,195	0,533	-
Struktura zaměstnanosti v České republice a ve státech Evropské unie	2,40	10.	2,40	11.	0,406	0,961	-

Informace k rozhodování o profesní dráze

2.6 Využití informací potřebných pro kariérové rozhodování u žáků, kteří získali a nezískali zkušenost s nezaměstnaností v rodině

Zkušenost s nezaměstnaností v rodině byla v dotazníku zjišťována otázkou: „*Byl nebo je někdo z vaší rodiny nezaměstnaný?*“ Respondenti mohli volit jednu ze čtyř kategorií odpovědí: 1) ne, nikdy nikdo; 2) ano, ovšem pouze krátkou dobu a nyní práci má/mají; 3) ano, dlouhou dobu, ale nyní již práci má/mají; 4) ano, stále je/jsou nezaměstnaní. Pro účely testování byly kladné odpovědi (ano, ovšem pouze krátkou dobu a nyní práci má/mají; ano, dlouhou dobu, ale nyní již práci má/mají; ano, stále je/jsou nezaměstnaní), vypovídající o zkušenosti s nezaměstnaností v rodině, sloučeny. Délka nezaměstnanosti rodinných příslušníků tedy nebyla v rámci analýzy zohledněna.

Přepokládali jsme, že žáci, kteří mají z rodiny zkušenost s nezaměstnaností v rodině, budou touto skutečností ovlivněni a při svém kariérovém rozhodování by využili informace, které souvisí se zabezpečením financování vzdělávání a budoucí uplatnitelností na trhu práce. *Hypotézy H6a–f zamítáme.* Nepotvrdilo se, že by žáci, kteří mají zkušenost s nezaměstnaností v rodině, při svém rozhodování více využili informace o poplatcích za studium, možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních, potřebách zaměstnavatelů, příjmech v jednotlivých povoláních, nezaměstnanosti absolventů a názorech úřadů práce na uplatnitelnost absolventů než žáci, kteří zkušenost s nezaměstnaností v rodině nemají (u všech hypotéz bylo $p > 0,05$).

3 Redukce vícedimenzionality subškál

Informační potřeby žáků středních odborných škol a středních odborných učilišť při kariérovém rozhodování byly zjišťovány pomocí 22 položek. Položky byly rozděleny do dvou subškál – na informace k rozhodování o vzdělávací dráze a informace k rozhodování o profesní dráze. Ve snaze o redukci vícedimenzionality byla provedena explorativní faktorová analýza. Cílem faktorové analýzy bylo vysvětlit variabilitu v proměnných pomocí menšího počtu latentních faktorů. Před použitím faktorové analýzy byly provedeny testy, které legitimizovaly její použití: Kaiser-Mayer-Olkinův test a Bartlettův test sféricity. Výsledky obou testů dovolily použít faktorovou analýzu. Pro extrakci byla použita metoda hlavních komponent a pro rotaci metoda varimax (normalizovaný).

3.1 Informace k rozhodování o vzdělávací dráze

Pro subškálu s informacemi k rozhodování o vzdělávací dráze byly vyextrahovány tři faktory, které vysvětlují 65,3 % celkové variance (tabulka 6). První faktor vykazuje nejvyšší váhy pro znaky obsah studia, náročnost studia, šance se na zvolenou školu

dostat a poplatky za studium. Tento faktor vysvětluje 42,8 % variance a vystihuje nároky, které jsou spojeny s atributy vzdělávání. Proto byl pojmenován *obsah a nároky studia*. Druhý faktor vysvětluje 12,6 % variance a je tvořen ubytovacími možnostmi školy a možnostmi studia v zahraničí. Jde o informace, které jsou potřebné pro žáky zvažující studium mimo domov. Z tohoto důvodu byl druhý faktor nazván *relokace*. Třetí faktor vysvětluje 9,9 % variance a zahrnuje důvody zájmu uchazečů o obor, možnosti uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních a spokojenost absolventů s vystudovaným oborem. Tento faktor byl nazván *posouzení studijních oborů*, neboť je spojen se subjektivním a objektivním zhodnocením oborů.

Tabulka 6 Faktorová analýza – informace k rozhodování o vzdělávací dráze

Informace k rozhodování o vzdělávací dráze	Faktor		
	Obsah a nároky studia	Relokace	Posouzení studijních oborů
Důvody zájmu uchazečů o obor	0,114	0,216	0,809
Možnosti uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních	0,416	0,025	0,584
Spokojenost absolventů s vystudovaným oborem	0,285	0,090	0,810
Spokojenost absolventů se zdravotním postižením s volbou oboru	-0,129	0,626	0,461
Obsah studia	0,807	0,070	0,221
Náročnost studia	0,850	0,169	0,171
Šance se na zvolenou školu dostat	0,826	0,109	0,229
Úspěšnost absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole	0,433	0,346	0,417
Poplatky za studium	0,697	0,284	0,115
Ubytovací možnosti školy	0,306	0,757	0,075
Možnosti studia v zahraničí	0,207	0,760	0,070
Cronbachovo alfa	0,86	0,63	0,75
Procento vysvětlené variance	42,8	12,6	9,9

3.2 Informace k rozhodování o profesní dráze

Pro subškálu s informacemi k rozhodování o profesní dráze byly vyextrahovány dva faktory, které vysvětlují 63,8 % celkové variance (tabulka 7). První faktor vykazuje nejvyšší váhy pro znaky: obsah profesí (povolání), požadavky na jednotlivé profese, příjmy v jednotlivých povoláních a potřeby zaměstnavatelů. Tento faktor vysvětluje 53,7 % variance a byl nazván *atributy profese a požadavky trhu práce*. Druhý faktor vysvětluje 10,1 % variance a zahrnuje informace o podílu osob podle zaměstnání

76 v České republice i Evropské unii a struktuře zaměstnanosti v České republice a ve státech Evropské unie. Byl nazván *evropské statistiky trhu práce*.

Tabulka 7 Faktorová analýza – informace k rozhodování o profesní dráze

Informace k rozhodování o profesní dráze	Faktor	
	Atributy profese a požadavky trhu práce	Evropské statistiky trhu práce
Obsah profesí (povolání)	0,751	0,142
Požadavky na jednotlivé profese	0,782	0,178
Příjmy v jednotlivých povoláních	0,740	0,238
Potřeby zaměstnavatelů	0,706	0,369
Nezaměstnanost absolventů	0,606	0,456
Potřeba profesí a oborů vzdělání na trhu práce	0,569	0,550
Názory úřadu práce na uplatnitelnost absolventů	0,435	0,616
Faktory úspěšnosti uchazečů o zaměstnání	0,540	0,577
Podíl osob podle zaměstnání v České republice i Evropské unii	0,158	0,881
Struktura zaměstnanosti v České republice a ve státech Evropské unie	0,159	0,893
Spokojenost absolventů středních škol v zaměstnáních	0,463	0,568
Cronbachovo alfa	0,84	0,91
Procento vysvětlené variance	53,7	10,1

4 Diskuze a závěr

Žáci středních odborných škol a středních odborných učilišť musí při kariérovém rozhodování posoudit celou řadu kritérií. Na jedné straně stojí osobnost žáka a jeho předpoklady pro studium či výkon určitého povolání, tj. zájmy, schopnosti, vlastnosti, zdravotní stav aj. Na druhé straně musí zhodnotit atributy vzdělávacího systému a světa práce. Obě oblasti je nutné mezi sebou porovnávat, hledat, kde jsou ve vzájemném souladu, a kde naopak v disonanci. Racionální rozhodování není možné bez kvalitních informací. Z faktorové analýzy vyplynulo, že by žáci při rozhodování o otázkách spojených se vzděláváním využili tři skupiny informací – informace o obsahu a nárocích studia, informace potřebné pro relokační a informace pro posouzení studijních oborů. Při zvažování profesní dráhy by žáci využili informace dvojího druhu. První skupinu tvoří informace o attributech profese a požadavcích trhu práce a druhou skupinu evropské statistiky trhu práce.

Při rozhodování o vzdělávací dráze by žáci nejvíce využili informace o možnosti uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních. Informace o možnosti

uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních jsou nezbytné pro zjištění, která povolání lze po absolvování příslušného oboru vzdělání vykonávat, a tím pádem i výchozím poznatkem pro vyhledávání a posuzování dalších typů informací (např. o obsahu profesí, požadavcích na jednotlivé profese, příjmech v jednotlivých povoláních, nezaměstnanosti absolventů apod.).

Podle zjištění Doležalové a Vojtěcha (2011) více než třetina vyučených pracuje na pozicích, které neodpovídají dosaženému vzdělání a kde získané vzdělání a kvalifikaci nevyužívají. Absolventi maturitních oborů středních odborných škol dosahují ve srovnání s vyučenými sice nižších hodnot hrubé neshody, což je dáno tím, že jsou na výkon svého povolání připravováni v širších profílacích, tj. připravují se na širší škálu pracovního uplatnění. Jako pozitivní lze proto hodnotit, že žáci při kariérovém rozhodování považují za potřebné získat informace o tom, v jakých zaměstnáních by se po absolvování příslušných oborů uplatnili. V tomto se shodují žáci bez ohledu na pohlaví, vzdělanostní aspirace, způsob ukončení studia a zkušenosti s nezaměstnaností v rodině. Informace o možnosti uplatnění absolventů jednotlivých oborů v zaměstnáních poskytují profily absolventa, které mj. zahrnují popis uplatnění absolventa v praxi, tedy výčet typických pracovních činností, pozic či povolání.

Žáci by dále využili informace o obsahu studia. V průměrném hodnocení by tento typ informací častěji využily dívky než chlapci, přičemž v odpovědích obou skupin respondentů jsou statisticky významné rozdíly. Dále se prokázalo, že by tento typ informací více využili žáci, kteří chtějí pokračovat ve studiu, a žáci maturitních oborů.

Pokud bychom měli podrobněji specifikovat kategorii obsah studia, jde o informace o kurikulárním rámci, tj. výukových cílech a obsahu vzdělávání. Pro žáky je podstatná zejména skladba studijních předmětů, neboť je kategorizují na oblíbené a neoblíbené, případně na ty, v nichž jsou úspěšní, či neúspěšní (srov. White Wolf Consulting, 2009; Smetáčková et al., 2005). Na spokojenost člověka ve škole a školní úspěšnost mají podle Mezery (2008) prokazatelný vliv zájmy. Aby byla zvolená vzdělávací dráha v souladu se zájmovým zaměřením člověka, musí rozhodující se jedinec nejenom poznat strukturu, hloubku a trvalost svých zájmů, ale také obsah zvoleného studia, a posoudit, do jaké míry jsou obě komponenty ve vzájemném souladu. Z uvedených argumentů je zřejmé, že pro kariérové rozhodování mají informace o obsahu studia své nezastupitelné místo. Informace o obsahu studia mohou uchazeči o studium získat ve studijních plánech a charakteristikách studijních předmětů (syllabech), které vzdělávací instituce zveřejňují obvykle na svých internetových stránkách.

Žáci by ve velké míře využili rovněž informace o náročnosti studia. Informace o náročnosti studia jsou důležitější pro dívky než pro chlapce a pro žáky, kteří chtějí pokračovat ve studiu, než pro žáky, kteří chtějí jít po ukončení střední školy pracovat. Rozdíly jsme nezjistili mezi žáky oborů poskytujících střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou a výučním listem.

Komparací informací o náročnosti studia s reálnými předpoklady žáka může být eliminováno riziko vyplývající z možného podcenění nebo přecenění studijních možností v návaznosti na příliš vysoké, nebo naopak nízké vzdělanostní aspirace. Rizikem je na jedné straně nedostatečné využití osobního potenciálu žáka, na druhé stra-

78 ně může vést volba příliš náročného studia k nezvládnutí jeho požadavků a vyústit v předčasný odchod ze vzdělávání. Absence informací v této oblasti může dále zapříčinit strach z náročnosti některých oborů, především technických a přírodovědných (White Wolf Consulting, 2009).

V České republice neexistují šetření, která by přinášela empirické poznatky o náročnosti studia. Kromě kurikulárních dokumentů existuje jen málo možností, jak náročnost studia posoudit. Žáci mohou vycházet ze subjektivních informací, které jim poskytnou osoby ze sociálního okolí, nebo z počtu žáků, kteří danou školu či obor vzdělání předepsaným způsobem nedokončí (úspěšnosti absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu a předčasným odchodům ze vzdělávání se věnuje např. publikace Pikálkové, Vojtěcha a Kleňhy z roku 2014). Tyto informace však nejsou pro zhodnocení náročnosti studia spolehlivé. Informace získané ze sociálního okolí žáka jsou kontextuálně vázány, a nelze je tedy generalizovat. Mortalita studentů také není vhodným ukazatelem, neboť předčasné odchody ze vzdělávání mohou být zapříčiněny celou řadou faktorů (Early school..., 2014).

Při rozhodování žáků o profesní dráze jsou zásadní informace o obsahu profesí, příjmech v jednotlivých povoláních a požadavcích na jednotlivé profese.

Informace o obsahu profesí a požadavcích na jednotlivé profese jsou významné pro volbu konkrétní profese. Mezi atributy profesí patří pracovní činnosti, pracovní prostředky, pracovní objekty a pracovní prostředí. Jedním z nejvýznamnějších informačních zdrojů o obsahu profesí je Národní soustava povolání, která prostřednictvím tzv. sektorových rad monitoruje a eviduje požadavky na výkon jednotlivých povolání na trhu práce. Výstupem jejich činnosti je katalog povolání s aktuálními informacemi o povoláních na českém trhu práce. V tomto informačním zdroji lze nalézt rovněž požadavky na jednotlivé profese (např. požadavky na odbornou přípravu a certifikáty, měkké kompetence, obecné dovednosti, odborné znalosti, odborné dovednosti, zdravotní předpoklady aj.).

Důležitou informací, kterou žáci při kariérovém rozhodování potřebují, je výše příjmů v jednotlivých povoláních. Tato informační potřeba může být způsobena tím, že se žáci již v rodině učí, že peníze jsou primárním důvodem, proč dospělí pracují (Galinsky, 2000). Informace o příjmech v jednotlivých povoláních vycházející ze statistických šetření Českého statistického úřadu jsou dostupné v Informačním systému o průměrném výdělků (ISVP informační systém..., 2014).

Zajímavé je srovnání prezentovaných poznatků s výzkumnými závěry u žáků základních škol v publikaci Šťastnové a Drahoňovské (2012). V určení nejdůležitějších informací se žáci středních škol shodují se žáky základních škol. Ze srovnání informačních potřeb je patrné, že si obě skupiny žáků uvědomují, že se musí rozhodovat nejenom na základě svých preferencí a zájmů, ale i individuálních předpokladů, a to s ohledem na požadavky vzdělávacího systému a možnosti uplatnění na trhu práce.

Kariérové rozhodování je vícekritériálním rozhodováním postaveným na objektivních, ale i subjektivních informacích. Dostatek informací, jejich relevantnost, dostupnost a srozumitelnost jsou klíčovými předpoklady úspěšného rozhodnutí.

V českém prostředí jsou informace potřebné pro kariérové rozhodování publikovány v četných studiích Národního ústavu pro vzdělávání (viz Vydané publikace, 2011). Problematická je srozumitelnost těchto publikací pro populaci žáků středních odborných škol a středních odborných učilišť. Díky svému odbornému charakteru jsou určeny spíše pro pedagogy, kteří by měli žáky seznámit s nejdůležitějšími poznatky ve vyučování průřezového tématu Člověk a svět práce. Národní ústav pro vzdělávání některé výsledky svých studií zprostředkovává v podobě přístupné žákům v Informačním systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA+). Kromě rozsáhlé informační základny s vazbou na trhu práce ISA+ obsahuje rady a doporučení pro kariérové rozhodování žáků středních škol. Absolventi středních škol zde tedy na jednom místě naleznou všechny relevantní informace (či odkazy na ně), které jsou pro jejich rozhodování nezbytné (srov. Informační systém..., 2014).

5 Metodologické poznámky

Cílem prezentované studie bylo předložit empirické poznatky o informačních potřebách žáků středních odborných škol a středních odborných učilišť při kariérovém rozhodování. Další poznatky vztahující se k různým aspektům tohoto rozhodovacího procesu jsou rozebrány v publikaci *Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků i jejich rodičů* (Hlad'o & Drahoňovská, 2012).

Respondenty výzkumu byli žáci absolventských ročníků středních odborných škol a středních odborných učilišť. Jde o žáky, kteří si již na konci základní školy zvolili své oborové směřování a studiem na střední škole získali kvalifikaci uplatnitelnou na trhu práce. Lze předpokládat, že žáci odborně orientovaných středních škol mají vzhledem k této skutečnosti jiné informační potřeby než žáci gymnázií, kteří mají vyšší vzdělanostní aspirace a získali vzdělání a kompetence, jež jsou všestrannější a umožňují jim další studium v široké škále oborů, protože nejsou jednostranně zaměřeni (srov. Kuchař, Vojtěch, & Kleňha, 2014). Domníváme se, že další výzkum kariérového rozhodování absolventů středních škol by měl být zaměřen nejenom na žáky středních odborných škol a středních odborných učilišť v kategoriích H a M, ale i studenty čtyřletých gymnázií v kategorii K.

Z výzkumných závěrů vyplynulo, že kariérové rozhodování je dále vhodné studovat v kontextu vzdělanostních a profesních aspirací žáků. Jiné informační potřeby budou mít absolventi s aspiracemi k dalšímu studiu a jiné absolventi směřující na trh práce. Vzdělanostní a profesní aspirace proto doporučujeme v dalších výzkumech zjišťovat precizněji: u vzdělanostních aspirací je vhodné zjišťovat stupeň vzdělání, kterého by chtěli respondenti dosáhnout (např. střední vzdělání s výučním listem, střední vzdělání s maturitní zkouškou, střední vzdělání s výučním listem a maturitní zkouškou; vyšší odborné vzdělání, vysokoškolské vzdělání bakalářské, vysokoškolské vzdělání magisterské nebo vysokoškolské vzdělání doktorské); u profesních aspirací je možné zjišťovat konkrétní profesi či profesce, které by chtěli respondenti po ukončení počátečního vzdělávání vykonávat.

Poslední metodologická poznámka se týká kvality zjištěných poznatků. V příspěvku jsou nastíněny informace, které by žáci při kariérovém rozhodování využili. Pro učitele a kariérové poradce by byly důležité poznatky rovněž o tom, zdali žáci tyto informace při svém rozhodování postrádají či jim činí obtíže je získat, což by mohlo být cílem dalších výzkumů v této oblasti.

Literatura

- Álvarez González, M. (2008). Career maturity: A priority for secondary education. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 16(6), 749–772.
- Andersen, J. G. (2001). *Coping with long-term unemployment: Economic security, labour market integration and well-being*. Helsinki: Aalborg University, Centre for Comparative Welfare Studies.
- Buchtová, B., Šmajš, J., & Boleloucký, Z. (2013). *Nezaměstnanost*. Praha: Grada.
- Creed, P., Prideaux, L. A., & Patton, W. (2005). Antecedents and consequences of career decisional states in adolescence: A longitudinal study. *Journal of Vocational Behavior*, 67(3), 397–412.
- Doležalová, G., & Vojtěch, J. (2011). *Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání – 2009*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání.
- Galinsky, E. (2000). *Ask the children: the breakthrough study that reveals how to succeed at work and parenting*. New York: Quill.
- Gati, I., & Asher, I. (2001). The PIC model for career decision making: Prescreening, in-depth exploration, and choice. In F. T. L. Leong & A. Barak (Eds.), *Contemporary models in vocational psychology: A volume in honor of Samuel H. Osipow* (s. 6–54). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hlad'o, P. (2012). *Svět práce: propedeutika pro učitele průřezového tématu Člověk a svět práce na středních odborných školách*. Brno: Mendelova univerzita v Brně.
- Hlad'o, P. (2013a). Pohledy žáků maturitních a nematuritních oborů středních škol na relevanci vzdělání a profese pro osobní úspěch. In L. Danielová, M. Horáčková, I. Skalická, & P. Vyletal (Eds.), *Celoživotní vzdělávání v podmínkách středních a vysokých škol*. Brno: Mendelova univerzita v Brně.
- Hlad'o, P. (2013b). *Rozhodování žáků absolventských ročníků základních škol o další vzdělávací a profesní dráze*. Brno: Mendelova univerzita v Brně.
- Hlad'o, P., & Drahoňovská, P. (2012). *Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků i jejich rodičů*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. *Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce*. Dostupné z <http://www.infoabsolvent.cz>.
- ISVP *informační systém o průměrném výděлку*. Dostupné z <http://www.ispv.cz>
- Kleňhová, M., & Vojtěch, J. (2011). *Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu, předčasné odchody ze vzdělávání*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání.
- Křížová, E., et al. (2008). *Přechod absolventů maturitních oborů SOU do praxe a jejich uplatnění na trhu práce: šetření absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou a s odborným výcvikem tři roky od ukončení studia*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání.
- Kuchař, P., Vojtěch, J., & Kleňha, D. (2014). *Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání.
- Martinec, L., et al. (2007). *Motivace, aspirace, učení II: hodnocení úrovně vzdělání v ČR s ohledem na krajskou diferenciaci*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání.
- Matějů, P., Smith, M. L., & Basl, J. (2008). Rozdílné mechanismy – stejné nerovnosti: změny v determinaci vzdělanostních aspirací mezi roky 1989 a 2003. *Sociologický časopis*, 44(2), 371–399.

- Meloun, M., Milítký, J., & Hill, M. (2012). *Statistická analýza vícerozměrných dat v příkladech*. Praha: Academia.
- Mezera, A. (2008). *Pro jaké povolání se hodím?* Brno: Computer Press.
- Patton, W., & Creed, P. A. (2001). Developmental issues in career maturity and career decision status. *The Career Development Quarterly*, 49(4), 336–351.
- Pikálková, S., Vojtěch, J., & Kleňha, D. (2014). *Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu, předčasné odchody ze vzdělávání*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání.
- Rasch, D., Teuscher, F., & Guiard, V. (2007). How robust are tests for two independent samples? *Journal of Statistical Planning and Inference*, 137(8), 2706–2702.
- Rojewski, J. Q., Wicklein, R. C., & Schell, J. W. (1995). Effects of gender and academic-risk behavior on the career maturity of rural youth. *Journal of Research in Rural Education*, 11(2), 92–104.
- RVP pro střední odborné vzdělávání*. Dostupné z <http://www.nuv.cz/cinnosti/kurikulum-vseobecne-a-odborne-vzdelavani-a-evaluace/ramcove-vzdelavaci-programy/rvp-os>.
- Simonová, N., & Soukup, P. (2009). *Determinanty přechodu na vysokou školu v České republice*. Dostupné z http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/167_socioweb_06_09.pdf.
- Sirohí, V. (2013). Vocational guidance and career maturity among secondary school students: An Indian experience. *European Science Journal*, 2013(2), 381–389.
- Smetáčková, I., et al. (2005). *Genderové aspekty přechodu žáků a žákyň mezi vzdělávacími stupni*. Praha: Sociologický ústav.
- Šauerová, M. (2009). Motivace v dalším vzdělávání pedagogických pracovníků. In D. Linhartová, L. Danielová, & P. Máchal (Eds.), *Mezinárodní vědecká konference celoživotního vzdělávání 2009* (s. 118–124). Brno: Ircaes.
- Šmídová, I. (2009). Genderová volba práce: statustové šance a vzdělávací rozhodovací strategie. *Sociologický časopis*, 45(4), 707–726.
- Šmídová, I., Janoušková, K., & Katrňák, T. (2008). Faktory podmiňující vzdělanostní aspirace a vzdělanostní segregaci dívek a chlapců v českém vzdělávacím systému. *Sociologický časopis*, 44(1), 23–53.
- Šťastnová, P., & Drahoňovská, P. (2012). *Jak žáci základních a středních škol vybírají svou další vzdělávací nebo pracovní kariéru*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání.
- Trhlíková, J. (2013). Volba střední školy a její hodnocení v kontextu další vzdělávací a profesní dráhy. *Orbis scholae*, 7(3), 87–105.
- Trhlíková, J. (2014). *Přechod absolventů středních škol na trh práce – srovnání situace absolventů učebních a maturitních oborů*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání.
- Veselý, A. (2006). Kdo a proč končí v učňovských oborech? In P. Matěju & J. Straková, et al., *(Ne)rovné šance na vzdělání: vzdělanostní nerovnosti v České republice* (s. 247–281). Praha: Academia.
- Vojtěch, J., & Paterová, P. (2014). *Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v Evropské unii: 2013/14*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání.
- Vydané publikace*. (2011). Dostupné z <http://www.nuv.cz/vystupy/vydane-publikace>.
- Výzkum služeb kariérového poradenství a potřeb jeho klientů na základních a středních školách v ČR: souhrnná zpráva*. (2003). NÚV: Praha. Dostupné z <http://www.vychova-vzdelavani.cz/files/dokumenty/download/zprava.pdf>
- White Wolf Consulting. (2009). *Důvody nezájmu žáků o přírodovědné a technické obory: výzkumná zpráva*. Dostupné z http://vzdelavani.unas.cz/duvody_nezajmu_obory.pdf.